

Алексеева Альбина Макаровна - учитель
Александрова Сардана Яковлевна - учитель
МБОУ ВВУГ им. Дмитрия Спиридонова
село Андреевский Верхневилуйский улус
Кылаас таһынан дьарык технологическай картата
Н.Якутскай «Маннайгы сааланыы» кэпсээнинэн квест- айан.

Кылаас таһынан дьарык технологическай картата

Дьарык: Н.Якутскай «Маннайгы сааланыы» кэпсээнинэн квест- айан.

Кылаас: 3

Учууталлар: Алексеева Альбина Макаровна, Александрова Сардана Яковлевна

Дьарык тиэмэтэ: «Булчут суолунан: Н.Якутскай кэпсээнинэн айан»

Дьарык тиибэ: Сананы билии

Сыала: Н.Якутскай кэпсээнигэр сүрүн дьоруой санаатын-оноотун, туругун, иэйиитин диринник өйдүүрү ситиһии.

Соруктара: 1) Н.Якутскай оҕо сааһын, айымньыларын кытта билсиһии

2) Сахалар булка сиздэрин- туомнарын, үгэстэрин үөрэтии

3)Төрөөбүт дойду айылбатыгар харыстабыллаах сыһыаны иитии.

Оҕо соруга: Сүрүн дьоруой санаатын-оноотун, туругун, иэйиитин диринник өйдүү үөрэнии

Дьарык түмүктэрэ:

Өйдөбүллээх ааҕы сатабылларын сайыннарыы түмүгэ:

Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыл:

- сыалы, соругу таба туруорунар, сатаан былаанныыр;
- бэйэни салайынарга, сыаналанарга үөрэнэр;
- тугу билэрин билбэтин, тугу ситэри үөрэтиэхтээҕин арааран өйдуур, сыаналанар;

Билэр-көрөр сатабыл:

- тиэкини кытта үлэлээһин;

Бодоруһар сатабыл:

- кэпсэтиигэ кыттыһа, бары бэйэ-бэйэлэрин истэ үөрэнэллэр;
- бэйэ санаатын сатаан этэр;
- бииргэ алтыһа үөрэнэр, алтыһыы туругар сатаан киирэр.

Сага өйдөбүлү (дьайыы ньыматын) арыйыы дьарыга

Дьарык түһүмэхтэрэ	Дьарык түһүмэхтэрин үөрэтэр соруктара	Учуутал дьайыыта	Үөрэнээччи дьайыыта	Бэйэ-бэйэни уонна бэйэни хонтуруолланыы үлэтэ
--------------------	---------------------------------------	------------------	---------------------	---

<p>1. Тэрээхин чааһа</p>	<p>Үөрэнээччилэри дьарыкка киллэри</p>	<p>Үтүө күнүнэн, оҕолор. Дьарыкпытыгар бэлэмнэнэбит. Көхтөөхтүк үлэлэһиэхтэрэ диэн эрэнэбин.</p>	<p>Алгыс тылы үтүктэллэр.</p>	<p>Бэйэни хонтуруолланы</p>
<p>2. Дьарык сорууну туруоруу <u>Айымньыны аабыах иннинэ бэлэмнэнэр үлэ</u></p>	<p>Бииргэ толкуйдаан саңаны арийыга, бэриллибит ыйытыларынан үлэлээһингэ сатабыллары сайыннары</p>	<p>Кирири бэсиэдэ. 1 слайд. - Сахаларга сэтинньи ый туох ыйа диэн ааттанар? - Баай Байанай диэн кими ааттыыллар? - Байанайга сыһыаннаах ханнык сиэри-туому билэбит? Уһук Хоту, Саха Сири дьонугар булт диэн аралдьыйы буолбакка, дьиз кэргэни иитэр-аһатар ньыма этэ. Уол оҕо булка уһаарыллан-хатарыллан дьингээх эр киһи буола улаатара. Бу манньк оҕо эрдэбиттэн булка уһуллубут киһинэн биир дойдулаахпыт, норуот суруйааччыта Николай Якутскай буолар. Кини оҕо сааһын туһунан билиэхпит. 2 – 5 слайдалар Ньукулай кыра эрдэбинэ ханнык булт тэриллэрин тутталлара буолуой? Филвордка сасыт булт тэриллэрин булун. 6 слайд</p>	<p>Презентация көрөллөр. Байанай Булду-алды тосхойон биэрэр хара тыа иччитэ Аал уот иччитин аһатыы, айылҕаба харыстабыллаах сыһыан, кыһалҕан таһынан өлөрбөт-өһөрбөт буолуу Презентация</p>	<p>Бодоруһар: Бэйэ санаатын этии, тириэрдии; Билэр- көрөр: Өйдөөбүтүттэн сүрүнүн ырытыы; Былааннар: этиллибит, истибит информациятын соруктары ситиһэргэ түмүү</p>

	Ырытар, толкуйдуур сатабыллары сайыннарыы		көрөллөр. Презентация көрөллөр, филворд таайаллар.	
3. Дьарык соруун толоруу <u>Тиэкиһи</u> <u>кытта</u> <u>айымньыны</u> <u>ааҕа олон</u> <u>үлэ</u>	Ырытар, тэнниир сатабылларын сайыннарыы	Бүгүн биһиги Н.Якутскай «Маннайгы сааланыы» диэн кэпсээнин устун айанга турунуохпут. Бастаан кэпсээни өйдөөн истэбит. Учуутал ааҕыта.	Учуутал ааҕытын истэллэр.	Бэйэни хонтуруолланыы, болѳомтолоох булуу
4. Дьарык соруун толоруу <u>Тиэкиһи</u> <u>кытта</u> <u>айымньыны</u> <u>истэн, ааҕан</u> <u>баран</u> <u>бөлөхтөрүнэн</u> <u>үлэ</u>		-Эһиги, көннөрү истээччи буолбакка, айымньыны чинчийэр экспедиция бөлөхтөрүгэр хайдыһаххыт. 2. Бөлөхтөрүнэн үлэ. «Кэпсээннэ экспедиция» 1 бөлөх «Сонордьуттар» - кэпсээн түгэннэрин сааһылааһын. Карточкалар: \Уол кустары көрдө \, / Аҕата сыал ытарын көрбүтэ/, /Уол саа тыаһыттан куттанара/, /Уол аҕатын саатын ылар/, /Ийэтин кытта кэпсэтии/, /Ыттым!/, /Куһу ууга сырсыы/, /Умнуллубут саа/ «Сонордьуттар» бөлөхтөргө эбии ыйытык: Саа тыаһыттан куттанар уол тоѳо саанан ытарга сананна? 2 бөлөх «Иэйиини билээччилэр» - сүрүн дьоруой туругун таайыҥ.	4 бөлөххө арахсаллар «Сонордьуттар», «Иэйиини билээччилэр», «Ойуур ойууһуттара», «Муударай сүбэһиттэр» Хас биирдии бөлөх сорууда, маршрутнай лиис ылар. Кэпсээн сүрүн түгэннэрин сөпкө сааһылаан туруораллар Мин улааттым, ытыахпын сөп.	Бодоруһар: Бэйэ санаатын этии, тириэрдии; Билэр- көрөр: Өйдөөбүтүтгэн сүрүнүн ырытыы; Былааннар: этиллибит, истибит информациятын соруктары ситиһэргэ түмүү

		<ol style="list-style-type: none"> 1. Саа эстэр тыаһыттан куттанан, харахпын быһа симэрим, кулгаахтарбын тарбахтарбынан бүөлүү анньарым. 2. Эн сааланарын эрдэ ээ, -ийэм кэлэн төбөбүн имэрийэр...Ийэм миигин ити курдук сэнии саһарбытыттан испэр абатыһа саныбын. 3. Сүрэҕим күүскэ тэбиэлэнэн барда, туох эрэ күөмэйбэр өрө анһан таһыста. 4. Танастыын ууга ыстанан киирэбин... 5. Ойон тура экириибин – биир кус тиэрэ түһэн, өрөбөтө туртайа сытар эбит. <p>Иэйии карточкалара – Куттал, Хомолто, Долгуйуу, Үөрүү, Быһаарыныы, Абарыы.</p> <p>«Иэйиини билээччилэр» бөлөхтөргө эбии ыйытык: Куһу бултаабыт түгэнигэр саамай күүстээх иэйиитэ туох этэй?</p> <p>3 бөлөх «Ойуур ойууһуттара» - саамай тыһааһыннаах түгэни «тыһыннаах хартыына» онорон көрдөрүн.</p> <p>Оруоллары үллэстинг –уол, кустар, күөл. Уол хайдах сыыллан испитин, кыһаабытын көрдөр. Ытар,</p>	<p>Кэпсээнтэн быһа тардылары ааһан баран сөп түбэхэр иэйиини булаллар быһаараллар (Куттал) (Абарыы)</p> <p>(Долгуйуу)</p> <p>(Быһаарыныы)</p> <p>(Үөрүү)</p> <p>(Үөрүү)</p>	
--	--	--	---	--

		<p>ууга ыстанар кэмигэр сирэйэ хайдах буолуой?</p> <p>4 бөлөх «Муударай сүбэһиттэр» -сүрүн дьоруой тугу гынарын ырытан баран сүбэлээн.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кэпсээн бүтэһигэр уол туох наһаа наадалаабы өйдөөтө? 2. Кини хорсун быһыы онордо дуо? Тоҕо? 3. Эһиги бу уол доҕоро эбиккит буоллар, бултуон иннинэ туох сүбэни биэриэ этигит? 4. Кэпсээни тоҕо «Маннайгы сааланыы» диэн ааттаабыта буолуой? Бу саанан ытыы эрэ туһунан дуо?) 	<p>Булт түгэнин оруолларынан оонньоон көрдөрөллөр. Кэпсээн саамай чабылхай түгэнин уруһуйдаан көрдөрөллөр</p> <p>Бөлөххө ырытыһан баран ыйытыыларга хоруйдуулар (Эппиэтинэстээх буолуу – саатын мээнэ хаалларбат буолбут) (Хорсун быһыы онордо диэххэ сөп. Санаата күүһүрэн куттанарын кыайда.) (Сүбэлэр)</p> <p>(Улахан киһи буолууга маннайгы хардыы, бастакы эппиэтинэһи ылыныы)</p>	<p>Бииргэ толкуйдаан саганы арыыйыга, бэриллибит тиэкиһинэн үлэлээһиннэ сатабыллары сайыннарыы</p>
--	--	--	--	--

<p><i>Сынъяалан (Физкультмину тка)</i></p>	<p>Эти-хааны сынъяаты, сэргэхситии.</p>	<p>«Булчут Бэргэн ооньюута» - хамсаныылар 1. «Күнү көрсөбүт» 2. «Улахан тыаба киирэбит» 3.«Тиит маһы көрөбүт» 4.«Кус үөрэ көтөр» 5.«Ох саабытын тардабыт »</p>	<p>Илиилэрин өрө уунан тарбахтарын хамсаталлар. Миэстэлэригэр булчут курдук хаамаллар. Мас тыалга хамсыырын көрдөрөллөр. Илиилэрин кынат курдук сапсыналлар. Ох сааны тардар курдук хамсаналлар.</p>	
<p><u>5. Дьарык соруун толоруу</u> <u>Бөлөхтөрүнэн үлэни иһитиннэриин, көрдөрүү, ырытыы</u></p>	<p>Бииргэ толкуйдаан бэриллибит тиһигинэн үлэлээһингэ сатабылларын, сайыннары</p>	<p>«Кэпсээнгэ экспедиция» бөлөхтөрүн үлэлэрин түмүгүн көрдөрүү. Бөлөхтөргө уопсай ыйытыы: Абата уолун бастакы булдун туһунан туох диэбитэ буолуой? (Сабажалааһын)</p>	<p>Бөлөхтөр бэйэлэрин соруудахтарын кылаас иннигэр көмүскүүлэр- кэпсииллэр, көрдөрөллөр, уопсай кылааһынан ырыталлар, санаа атастаһаллар</p>	<p>Бэйэтэ хонтуруолланар, бэйэ бэйэни хонтуруоллааһын. Бэйэ санаатын этии, тириэрдии;</p>
<p><u>Сыаналаны, түмүк оноруу</u> <u>Оҕолор бэйэлэрин үлэлэрин, дьарыктарын сыаналаныыла ра</u></p>	<p>Бэйэ ситиһиитин ырытан уруокка уопсай түмүк таһаары</p>	<p>Рефлексия. Түмүк. Оҕолор, биһиги бүгүн саха уолчаанын суолунан айаннаатыбыт уонна «Маннайгы сааланы» диэн анардас булт туһунан кэпсээн буолбатабын биллибит. Бу улаатыы, хорсун быһыы, бэйэ онорбут дьыалатын иһин эппиэтинэни ылыныы</p>	<p>Оҕолор бэйэлэрин үлэлэрин сыаналаналлар уонна бэйэлэрин санааларын этэллэр. Ыйытыларга эппиэттииллэр.</p>	<p>Бииргэ толкуйдаан сағаны арыһыыга, бэриллибит тиэкиһинэн үлэлээһингэ сатабыллары сайыннары</p>

		<p>туһунан. Николай Якутскай, сүрүн дьоруойун курдук, булчут дьарыгын ытыктыы улааппыта. Онон кини кэпсээннэрэ айылҕаны, бэйэ норуотун үгэстэрин туойаллар.</p> <p>Эһиги Николай Якутскай булт туһунан өссө атын кэпсээннэрин, кинигэлэрин бу сигэнэн киирэн билиэххитин сөп. Ону аахтааххытына эһиги үгүс дьиктини арыйааххыт, саһаны билиэххит.</p>	Слайд 7-8	
--	--	---	-----------	--